

1956. december 8.

Nem volt kegyelem...

Cikk a Nógrád Megyei Hírlapba

2016. december 8.

Ma Salgótarján lakói – kicsik és nagyok – megállnak egy délutánra, hogy emlékezzenek a 60 évvel ezelőtti eseményekre, arra az ártatlan tömegre, akik a szabadságért és az igazságért emeltek szót egy szombat reggelen, de a hatalom lövésekkel válaszolt nekik. A pufajkások válasza könyörtelen volt: nem volt kegyelem... sem a gyerekeknek, sem a felnőtteknek, sem az idősnek, sem a fiatalnak, sem a nőnek, sem a férfinak... Ma sem tudjuk hányan voltak, de amíg élünk nem felejtjük el őket, mert örökségül kaptuk elődeinktől nevüket, arcukat, sorsukat, egy várost és egy dátumot: Salgótarján, 1956. december 8.

Hatvan évvel ezelőtt a mára (politikailag) szétszakított Salgótarján gondolkodása eggyé vált: szabadságot az ártatlanoknak, szabadságot a városnak, és szabadságot az országnak!

Az október 23-i eseményekkor a forradalmárokból létrejött munkástanács tagjai még mindig kitartottak a követeléseik mellett, de a forradalom leverése után a Kádár-kormány helyi emberei igyekeztek elfojtani ezeket. Sokáig nem maradhatott ez fenn, hiszen – értelemszerűen – a többség az októberi szabadság napjait kívánta vissza, ez viszont a diktatúra embereinek nem tetszett, mielőbb törekedtek a társadalom megtörésére. Munkájuk azonban nehéznek bizonyult, mert a hazugságot, amit 1945-től gátlástalanul a társadalom szemébe nyomtak, tíz év elteltével, megérezve az őszi szabadság illatát, már nem tudták elhiteni az emberekkel.

A hatalom részeg, összevissza lövöldöző, a köznyelvben csak pufajkásoknak hívott pribékjei nagy munkára szegődtek. Tudták, hogy a mozgolódó Salgótarjánt, amit szocialista mintavárosnak mutattak be, elveszíthetik. Látták, hogy itt élnek gondolkodó és emberszívű munkások, dolgozók, értelmiségiek, akik nem hagyják, nem hagyhatják az igazságtalanságot. Ezt bizonyítják a december 8. előtti napok eseményei a városban.

Ezért a hatalom sokkal keményebb eszközökhöz fordult. A békés oldal azonban tárgyalni kívánt, Budapestre utaztak, ahol Marosán György kijelentette híres-hírhedt mondatát, mely szerint nem tárgyalnak, hanem lőnek. Azokra, akik nem akartak a szovjet tankok zörgésére parancsszóra megállni, hanem a békéért és az igazságért továbbkiáltottak. Azokra, akik október 23-a eszményét nem akarták megtagadni, azokra, akik hittek abban, hogy nem volt hiábavaló az a néhány októberi nap. És azokra, akik hittek a báránybőrbe bújt farkasoknak: azoknak, akiknek még a kérdését sem lett volna szabad igaznak tekinteni, és akik hatvan év múltával is csak megvetést és szánalmat érdemelnek, de nemcsak ők, hanem mindazok, akik az ő örökségüket magukénak vallják.

Ne szépítsünk: van egy párt (vagy talán több is?) ma Magyarországon számtalan, de bízunk benne, hogy egyre kevesebb követővel, akiknek ez az „'56-uk”. Mert szerintük két '56 létezik, két oldal, és kétféle értelmezés. Mi azonban tudjuk: egy oldal volt: a szabadságért kiáltók oldala, akik származástól, vallástól, társadalmi helyzetétől függetlenül összefogtak a szent célért – s valóban volt még egy „oldal”, akik könyörtelenül vérbe fojtották az összes ilyen kezdeményezést Budapestről indulva szerte az országban. Ők voltak azok, akik békéről beszéltek a legnagyobb gyűlölet közepette, az 1950-es években, amikor százakat internáltak, zártak börtönbe, kínoztak meg, vagy végeztek ki teljesen ártatlanul. Ők voltak, akik könyörtelenül kiirtották a hitet, a reményt és a szeretetet az emberekből, akik a katolikus, református, evangélikus és zsidó vallás legnagyobb vezetőit és egyszerű híveit üldözték. Ők voltak azok, akik leverték a keresztek és a nemzeti címet, s helyébe vörös csillagot tettek mindenhová. Ők voltak azok, akik aljas és alattomos eszközökkel, hazugsággal és gyűlölettel építettek fel egy rendszert, aminek aztán októberben kimondta a nép a végítéletet. És ők azok, akik rálóttek a fegyvertelen, ártatlan, szabadságért kiáltó tömegre és az ártatlan lakosságra,

akik miatt több száz nógrádi és salgótarjáni család élete hosszú évtizedekre vagy örökre elnémult.

Minden salgótarjáni családnak van egy története 1956. december 8-ról. Minden nagyszülő-dédszülő őriz egy emlékképet arról a napról. Sajnos vannak, mert köztünk vannak ők is, akik a Megyeháza emeletéről, gépfegyverrel a kezükben látták az eseményeket. Akik tönkretették több száz ártatlan család életét. S vannak, akik szemben álltak velük, nemcsak képletesen, de fizikai valóságban is, s akik emlékeznek még a fegyverroponásra, a golyózáporra, a mellettük összeeső kisgyerekekre, fiatal nőre, vagy munkásfiúra, a sortűz neves vagy névtelen áldozataira. Hogy hányan voltak, nem tudjuk, mert a másik oldal jó munkát végzett, s igyekezett kegyetlen megtorlásukról minden fellelhető anyagot megsemmisíteni. S azt gondolták, ha megsemmisítik, ha dicső szovjet emlékművet tesznek oda, ahol éppen miattuk hullott sokak vére, ha nem beszélnek és nem beszélhetnek róla sokáig, akkor majd elfelejti a nép. Épp ellenkezőleg: megerősödünk, s büszkén mondhatjuk: amíg élünk, nem felejtjük el tettüket!

Mert nem felejtjük, ezt kaptuk örökségül: nagyszüleink ezt ültették belénk, hiszen ők ott voltak, látták az eseményeket, és hitelesen elbeszélik, ami történt. Nagymamám és barátnőjét egy rendőr ismerősük húzta ki a tömegből a Rendőrség épülete előtt, s súgta nekik: menjetek innen minél hamarabb, mert baj lesz. Elindultak hazafelé, de csak Forgách-telepig jutottak, s a nagy rohanásban el is szakadtak egymástól. Ez a távolság alig pár száz méter onnan. Ott hallotta a ropogást, majd ijedségében egy kis lakásba rontott be, ahol éppen ebédet főzött a háziasszony. Elmondása szerint bár megrémült a hölgy, de semmit sem kérdezett, mert mindent értett. Amikor aztán csend lett és előmerészkedett, a hömpölygő és szétszédő tömeget látta a szembelevő hegyen és a környéken. Délután a kórházba sietett, ahol megtudta, hogy azt az ifjú munkatársát, akibe belekarolt a vonuláskor, agyonlőtték. Saját szemével látta a fal mellé azonosításra kitett halottakat, és ők maguk is szóltak az orvosoknak, hogy van közöttük, aki még él. Csomagot vittek be és meglátogatták az ismerősöket. Testvére az indulás előtt elbújt a gyár mosdójában, így nem ment a felvonulókkal, de legjobb barátja, aki nem maradt a gyárban, már nem tért haza a térről. Ez a mi családuknak december 8-i története. S mit tehet a történész unoka, akinek ezek az események gyermekkorától beleivódtak az emlékezetébe? Leírja az évfordulón az utókornak. Mert Nagymamám sem videó, sem hangfelvétel előtt nem mondta ezt el, mert félt. Nem mert, mert félt, hogy bajunk származhat még belőle. Mert annyira jó munkát végzett a hatalom, hogy évtizedekkel a véres események után is féltek az itt élők, s nem mertek beszélni róla.

Ma már beszélhetünk, de eltelt 60 év. Súlyos vád, hogy csendben mentek el azok, akik magukban hordozták a történéseket. Mindazok, akik ott voltak, akik központi szerepet játszottak az igaz oldalon, akik elmondhatták volna az igazságot, de nem kérdezte, mert nem kérdezhette meg senki őket. Elmentek kitüntetések, elismerések, köszöntő szavak nélkül, talán úgy, ahogyan maguk is élték életüket 1956 után. Magukkal vitték a történetet, s ez esetben a történelmet is, hiszen levéltári anyagok híján az ő elmondásukból lehetett volna összeállítani az eseményeket...

Az évfordulóra széles összefogással Matúz Gábor rendezésében film készült Nincs kegyelem címmel. Erre a filmre utaltam a cikk címében, amelynek bemutatójára ma kerül sor, és amit nagyon várunk mindannyian. A film fogantatásakor egy nagyon apró darabot én is adhattam a filmhez. Ezt a filmet adjuk át az utókornak örökségül, benne a történelem és a visszaemlékezés, a művészet és a valóság, az események és a szemtanúk, december 8. története minden fellelhető anyag és a ma élő szemtanúk tükrében.

Aznap az egyház a Szeplőtelen Fogantatás ünnepét tartotta, s délelőtt a Főplébánia-templomban szentmise volt. Vilezsál György atya, aki ott volt akkor, elmondta: a szentmise után kiszaladtak a templom elé, és látták a hatalmas tömeget és azt is, ahogyan a sebesülteket a kórházba szállítják. Harangozni akartak értük, de Kovács Zoltán plébános atya nem engedte. A temetésekre, amelyeket ők végeztek, a hatóság emberei is kijöttek és csak szűk családi

körben búcsúztathatták el ártatlanul kivégzett szeretteiket a családtagok. Kamarás Mihály ferences atya, aki a rendi keret szűkítése miatt ekkor már a kórházban dolgozott ápolóként, elmesélte, hogy azonnal besietett a kórházba, keresztet vitt, és a sebesülteket gyóntatta, áldoztatta. Talán van még olyan közöttünk, aki igazolni tudja Mihály atya szavait.

Ma rájuk is emlékezünk. Nemcsak a halottakra, hanem mindazokra, akik ott voltak december 8-án a téren, de túléltek a sortüzet, vagy tevékenységükkel az igaz oldal mellé álltak. Ha sajnós egyre kevesebben is, de még itt vannak, s bizonyosan itt lesznek a mai emlékezésen is. Istennek hála érte, hogy velünk lehetnek!

Mi keresztények vagyunk, s a jó keresztény a bűnösnek megbocsát. Nem vagyunk jó keresztények, mi még nem tudunk nekik megbocsátani tiszta szívből, őszintén tettükért. Jézus szavait olvassuk, tanítjuk, megéljük, igyekszünk követni, de ez még nem megy. Ezt még nem tudjuk megtenni. A halottakért imádkozunk, a túlélőkért köszönetet mondunk, de nem tudunk teljesen megbocsátani a törtétekért. Nincs ekkora hitünk, bárhogya is szeretnénk. – De visszakerdezünk: Van-e a bűnösökben bűnbánat? Bocsánatot kértek-e tettükért? Volt-e közülük egy is, aki kiállt az utókor elé vállalni tettüket? Volt-e valaki, aki meg tudja magyarázni, hogy miért kellett ártatlan, fegyvertelen emberekre lőni?

Híszen hogya feledhetné el a rokonság 10 éves kisfiút, akit ártatlanul agyonlőttek? Az egyetemistát, akit hazahívtak szülei a pesti események miatt, majd szándékosan lőttek le? El lehet-e feledni a barátot, a munkatársat, a jó ismerőst, aki mellettük esett össze a golyózáporban? Feledhetjük-e a vastag kőtáblán lévő neveket, akik egy-egy tragédiát, egy-egy sorsot, egy-egy családot hordoznak magukban? Elfeledhetjük-e városunk múltjának legsötétebb dátumát, 1956. december 8-át?

Veszeloyszki Balázs

vagya, de ez nem fontos:

Veszeloyszki Balázs történész, középiskolai tanár